
Efeoğlu, Serap (2023). "Kastamonu'dan Derlenen Masallar ve Max Lüthi Yöntemine Göre Bir Değerlendirme". *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (ASOBİD)*. S. 13, s. 1-27.

KASTAMONU'DAN DERLENEN MASALLAR VE MAX LÜTHİ YÖNTEMİNE GÖRE BİR DEĞERLENDİRME

FAIRY TALES COMPILED FROM KASTAMONU AND AN EVALUATION ACCORDING TO MAX LÜTHİ'S METHOD

Doktora Öğrencisi Serap EFEYOĞLU*
Kastamonu Üniversitesi
serapefeoglu@gmail.com

Öz

Masallar en eski sözlü anlatım türlerinden biridir ve önemli bir kültür aktarıcısıdır. Hem evrensel hem de yerel motiflerle bezenmiş bu anlatılar halk biliminin de en eski araştırma alanlarından biridir. Masallar üzerine çalışmalar önceleri derleme çalışmaları ile sınırlıyken daha sonra derlenen metinler üzerinde incelemelere ve tasnif çalışmalarına dönüşmüştür. Grimm Kardeşler'den başlayarak günümüze kadar gelen bu çalışmalarla masalların kaynağı, yapısı, motifleri, işlevi ve muhtevası gibi pek çok konuya açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda kuramlar ve yöntemler ortaya çıkmıştır. Masalların anlam ve işlevi üzerine çalışan Max Lüthi de bu araştırmacılarından biridir. Lüthi masalları; tek boyutluluk, yüzeysellik, soyut biçim, tecrit ve her şeye bağlılık, yüceltme ve dünyayı kapsama olmak üzere beş maddede analitik bir incelemeye tâbî tutar. Bu çalışmada Kastamonu yöresinden derlenen yedi masal Lüthi yöntemine göre incelenmiş ve bu yönteme göre masalların anlam ve işlevleri tespit edilmiştir.

---

* ORCID: orcid.org/0000-0001-8546-0054

Anahtar Kelimeler: Masal, Max Lüthi, Masal Araştırmaları, Kastamonu.

Abstract

Fairy tales are one of the oldest forms of oral expression and an important transmitter of culture. These narratives, adorned with both universal and local motifs, are one of the oldest research areas of folklore. Initially, studies on fairy tales were limited to the compilation of texts, however, it subsequently turned into analytical studies and classificatory studies on the compiled literature. With these studies starting from the Brothers Grimm to the present day, many issues such as the source, structure, motifs, function, and content of the tales have been tried to be clarified. Theories and methods have emerged in this direction. Max Lüthi, who works on the meaning and function of fairy tales, is one of these researchers. Lüthi analyzes fairy tales on five points: one-dimensionality, superficiality, abstract form, isolation and attachment to everything, sublimation, and encompassing the world. In this study, seven tales compiled from the Kastamonu region were analyzed according to the Lüthi method, and the meaning and functions of the tales were determined according to this method.

Key Words: Fairy Tale, Max Lüthi, Fairy Tale Research, Kastamonu

Giriş

Masallar, toplumların sahip olduğu kültürel birikimin nesilden nesile aktarıldığı sözlü kültür ürünleridir. Masalların içinde; bir toplumun yaşam biçimi, inançları gelenekleri ve etik anlayışı gibi kültürü oluşturan pek çok unsuru bir arada görmek mümkündür. Macar Türkolog Ignacs Kunos: "Masal dediğimiz şey, her milletin ayine-i devranıdır. Bu ayineye bakacak olursak hem eskilerin ibadetlerini hem kadim vakitlerimizin ahlakını da görmüş oluruz." der (Gülensoy, 2019: 112). Masalların kültür bakımından bir değer taşıdığını ilk defa Grimm Kardeşler dile getirir (Sakaoğlu, 2002: 14). Türk Kültüründe yer alan masallar ise 19. yüzyıldan itibaren inceleme ve araştırma konusu olmaya başlamıştır. Bu faaliyetlerin dayandığı ideolojik ve politik nedenlerle bunlardan elde edilen sonuçların kullanım amaçları bir yana bırakılırsa bilimsel bağlamda yapılan tespitlerin, derleme ve inceleme çalışmalarının her ulusun kültür hayatını ve bu yöndeki

zenginliğini anlama bakımından önemi açıktır (Yıldırım, 2015: 1). Bu önemli kültürel kaynak üzerinde pek çok tanım ve çalışma yapılmıştır. Masal, yaratıcının /anlatıcının hayal gücü nispetinde bilgi ve tecrübelerinin aktarıldığı, olayların gerçekleşme ihtimali olan veya olmayan, inandırıcılık iddiası olmamasına rağmen bazı dinleyicilere olayların gerçek olduğunu düşündüren, kahraman ve karakterleri insan, hayvan ve olağanüstü varlıklardan oluşan, her türlü mekân ve zamanda olayları yaşanan, genellikle masal anası olarak adlandırılan anlatıcı tipine veya geleneğin belirlediği kurallar çerçevesinde anlatıcı kimliğine bağlı olarak, başlangıçta sözlü günümüzde birincil ve ikincil kültür ortamlarında belirli bir anlatım üslubuna bağlı olarak dinleyicilere hitaben icra edilen, eğitim, eğlence, sosyalleşme ve toplumsal kuralların aktarılması/benimsenmesi gibi işlevlere sahip bir anlatı türüdür (Gümüş, 2018: 28).

Masalla ilgili çalışmalar halkiyatla ilgili çalışmaların temelini oluşturur. Bu nedenle masal araştırmaları, folklorun umumî kadrosu içinde âlimlerin en çok uğraştıkları gittikçe müstakil bir disiplin olmaya doğru götürdükleri bir bölüm olmuştur (Alangu, 2020: 116). Araştırmacılar masalların kaynağına yönelik çalışmalar yapmış ve görüşler ileri sürmüş, tasnif çalışmaları yapmış ve yapısı üzerinde incelemelerde bulunmuşlardır. Bunlardan biri 20. yüzyılın başlarında yeni ve orijinal bir yaklaşım olan yapısalcılığın öncüsü Vladimir Propp'un metodudur (Günay, 2011: 20). Propp, masalın motiflerinin sabit olmadığını, motiflerin bölünebildiğini ve çeşitlendiğini savunmuştur. Bu nedenle motif yerine masalda değişmeyen unsurların fonksiyonlar olduğunu ileri sürerek masalın yapısını incelemiştir. 1947'de Propp'un bu yaklaşımına Max Lüthi "*Avrupa Halk Masalları*" adlı çalışmasıyla karşı çıkar. Propp'un yapı analizinin karşısına "Still Analizi"ni koyar (Gümüş, 2018: 57). Masalda yer alan olaylar, genellikle iki bölümden oluşur: Bir bilmecenin sorulması ve çözümlenmesi; savaşa çıkılması ve savaşın kazanılması; ejderhanın öldürülmesi ve ödülün kazanılması; prensesin kaçırılması ve kurtarılması gibi. Propp ve Berendsohn gibi masal araştırmacıları bu iki bölümlülüğün masalın en önemli özelliği olduğunu vurgular. Ancak bu iki bölümlü masalların dışında üç bölümlü masalarda

bulunmaktadır: Bir olayı çözmek için üç aşamalı bir plan yapılması, üç kardeşin üç ayrı yola çıkması gibi (Lüthi, Çev. Sönmez: S.70, 72). Bu ifadelerle Propp'a karşı çıkan Lüthi, masalın anlam ve işlevinin ne olduğu sorusuna da cevap arar. Ona göre okurun ihtiyacına cevap vermeyen bir tür bu kadar yaygınlaşamaz. Araştırmacı, masalı: "Tek Boyutluluk", "Yüzeysellik", "Soyut Biçim", "Tecrit", "Yüceltme" olarak beş temel kavramla inceler.

Bu çalışmada, Lüthi'nin masal incelenme yönteminde kullandığı beş kavramdan yola çıkılarak Kastamonu'dan derlenen yedi masal Max Lüthi'nin "Still Analizi" yöntemine göre incelenecektir. Masalların incelemesi, analizde yer alan temel kavramlarla ilişkilendirilerek yapılacak ve sonrasında masalların epizotları verilecektir.

1.Max Lüthi Yöntemi:

1909 yılında İsveçre'de doğan Lüthi, eserini Almanca olarak yayımlamıştır. 1982 yılında İngilizceye çevrilmiştir. 1996'da Gülay Mirzaoğlu; bu eserde bulunan iki ilkeyi, iki çeviri makale halinde Milli Folklor dergisinde yayımlamıştır. Lüthi'nin bu yöntemini İbrahim Gümüş, doktora çalışması olarak Türk masallarına uygulamıştır.

Lüthi, masalda yaşam formları ve cansız nesnelere var olabilmesi için gerekli olan beş temel ilke tespit eder ve bu ilkelerle farklı yapıda olan masalların bile paralellikler gösterdiğini ileri sürer.

1.1.Tek Boyutluluk

Tek boyutluluk ile Lüthi'nin dikkat çektiği nokta hem hayalî hem de gerçek dünyada geçen masalların masal kahramanı için tek bir düzlemde olmasıdır. Yani kahraman gerçek dünyada bir mekândan hayalî bir mekâna çok hızlı bir şekilde geçebilir ya da olağanüstüliklere rağmen ikisi de aynı dünyadadır ve bu, masal kişilerini şaşırtmaz. Mesela; hayvan masallarında insanla hayvan konuşur, birlikte maceralara atılırlar ancak hayvanın konuşması sıradan bir durum gibi verilir. "Kurt ile Üç Kardeş" masalı içinde yer alan anne koyun, üç kuzusu ve kurt kişileştirilerek olağanüstü özellikler kazanmış varlıklardır. Bu hayvanlar masal kahramanı

olarak konuşabilirler. Böyle bir durum masal karakterleri arasında bir şaşkınlık yaratmayacağı gibi dinleyicide de bir şaşkınlık oluşturmaz. Masalın kendi dünyasında bunlar olağan kabul edilir.

"Of Koca" masalında Of Koca, öbür dünyaya ait bir varlıktır. Sihirli nesne ihtiyaç halinde ortaya çıkar, bu masalda ise sihirli nesne yoktur. "Tılsım Değiştirme" adı verilen bir sihirle başka bir kılığa bürünme vardır. İhtiyaç halinde bu sihir kullanılır. Masalın sonunda Of Koca'nın üçüncü karısı sihri bozar. Çünkü masalarda büyü ve sihir, çözülmek için vardır. Masalda üç kız kardeş ailelerinden ayrılır ama sürekli ailelerini özleyip onları görmek isterler. Ruhsal ayrılık görülmez, coğrafi bir ayrılık söz konusudur. "Of Koca" masalında, büyü becerisine sahip olan kızların kocasıdır. Genelde masalarda üvey anne veya kaynanaya yüklenen bu özellik burada Of Koca'ya yüklenmiştir. Of Koca, günlük dünyanın bir parçası gibi davranır ama bu dünyaya ait bir varlık değildir. Olağanüstü dünya ile günlük dünyayı ayıran bir derinlik duygusu yoktur.

Sıradan varlıklar masalarda olağanüstü özellikler gösterebilir. "Neydim, Ne Oldum, Ne Olacağım" masalında su, dermanı olmayan bir hastalığı hemen iyi eden büyülü bir nesne/varlık gibi kullanılmıştır. Padişahın kızı çöle bırakılır ve çaresiz dolaşırken bir çeşme bulur, kız elini yüzünü yıkar yıkamaz iyileşir ve eski güzelliğine kavuşur. Masalda çeşmenin suyu dışında olağanüstü özellik gösteren bir nesne yoktur ve suyun gizemi merak uyandırmaz. "Kırk Katır Mı Kırk Satır Mı?" masalında da su, büyülü nesne olarak karşımıza çıkar. Çocuklar, suya atılınca pınar bir anda kurur ve boğulmaktan kurtulurlar. Bu durum merak veya korkuya sebebiyet vermez. Kahramanlar günlük hayata aittir. Diğer dünya varlıklarıyla karşılaşarak edinilen olağanüstü bir güce rastlanılmaz. "Padişahın Üç Kızı" masalında da su büyülü nesnedir. Kahraman yolculuğa çıkar; sebebi şifalı suyu bulmaktır. Suya kavuşur kavuşmaz padişahın gözleri açılır. Suyun gözleri açma özelliğiyle şifasına vurgu yapılır.

Öte yandan "Adik ile Bidik" masalında diğer masallardaki gibi karşımıza çıkan olağanüstü varlıklar yoktur. Bu masalda; sihirli nesnelere, yardımcı kişiler, kahramana yardım edilmesi gibi

unsurlar yer almaz. Kahramanlar yolculuğa çıkar. Adik ile Bidik kızlarını görmek için evden ayrılırlar. Merak uyandıran gizemli olaylar da yoktur. Ruhsal bir ayrılık söz konusu değildir. Coğrafi olarak evinden uzaklaşma vardır. Benzer durum "Öküz" masalında da karşımıza çıkar. Diğer dünyaya ait varlıklar yoktur. Sıradan varlıklar olağanüstü özellikler kazanmamıştır. İhtiyaç halinde ortaya çıkan bir sihirli nesne de yer almaz. Masalarda kahramanlar yolculuğa çıkar. Bu masalda evin reisi pazara gider. Coğrafi bir ayrılık söz konusudur. Kötü üvey anne/kaynana karakterlerine rastlanmaz. Bu iki masalda belirgin şekilde karşımıza çıkan durum masal karakterlerinin gerçek hayatta olması beklenemeyecek kadar saf oluşlarıdır. Bu durum oldukça mübalağalı şekilde verilir ve masal, bu durum üzerinden ilerler.

1.2.Yüzeysellik

Masalarda fazla detaya inilmez. Fiziksel özellikler, karakter özellikleri yahut mekân tasvirleri hemen hepsinde ayrıntıya girilmeden tasvir edilir. Kız çok güzeldir ya da ayın on dördü gibi güzeldir ancak kaşı şöyledir, gözü şöyledir denilmez. Ya da altından yapılmış bir saray yahut çikolatan yapılmış bir ev vardır ancak kapısı, penceresi, kaç katlı olduğu gibi detaylar verilmez; bunlar dinleyicinin veya okuyucunun hayal gücüne bırakılmıştır.

Masalarda gerçek sakatlıklar olduğu zaman bile, kurbanın fiziksel görünüşünü gözümüzde canlandırmamıza izin verilmez (Lüthi; 1906b, 82). Bu anlatılarda sahneler ve yaşanan problemler de yüzeysel biçimde aktarılır. Kahramanın yaralanması hikâye edilirken yaraya dair bir tasvir yapılmaz. Masalların muhatapları çoğunlukla çocuklar olduğu için onlarda olumsuz etki bırakacak söylemler yok denecek kadar azdır (Çiçek, Aslan; 2021, 509-510).

Masal, belli bir zeminde ilerler ve bu zemin masalın esrarengiz özelliğini aktarmaya yardımcı olarak kullanılır. Çünkü bu anlatı türü pek çok soruyu barındırmakta ancak cevapları masal dışında bırakmaktadır. Bu durum yüzeysellik ilkesinden kaynaklanır (Çiçek; 2018, 121).

Kastamonu'dan derlediğimiz yedi masalda da karakterlerin iç dünyaları, biyografileri, geçmiş ve gelecekteki ilişkileri ve fiziksel

özellikleri gibi konularda yüzeysellik ilkesinden dolayı detaylı bilgilere rastlanmamaktadır. Masalarda karakterler hakkında ayrıntılı bilgi yer almaz. Ama "Adik ile Bidik" masalında asıl kahramanların isimleri bellidir. Diğerleri bu iki kişi üzerinden tanıtılır -Adik ile Bidik'in kızları, kızın kayınvalidesi ve kayınpederi.

Karakterlerin psikolojik tahlilleri verilmez. Duygu durumları ve düşünceleri hakkında çok yüzeysel bilgilere yer verilir. "Kırk Katır Mı Kırk Satır Mı?" masalında özlem, sabır, iffetini koruma gibi duygular ve karakteristik özellikler ön plana çıkarken kahramanların duygu durumları detaylı şekilde verilmez. Vezirin karısı çocuklarını derede bırakıp gider. Ancak bu yaşadığı duruma veya korkuya dair derin bir tahlil yoktur. Kişiler öze ait bir değişim yaşamazlar. "Kurt ile Üç Kardeş" masalında öfke, şiddet, intikam gibi duygular vardır ama derinlemesine anlatılmaz. "Neydim, Ne Oldum, Ne Olacağım" masalında acımasızlık ve pişmanlık duygusu ön plandadır. Masalın sonunda padişah pişman olur. "Padişah ve Üç Kızı" masalında sonunda padişahın kızı ve kocası düğünleri yapılır ve mutlu olurlar.

Masalda sorunlar zekâdan çok şans eseri çözülür. "Of Koca" masalında üçüncü kız tesadüfen camdan bakıp Of Koca'yı tılsım değiştirirken görünce büyü bozulur. Kahraman/küçük kız ailesinden uzakta Of Koca diye bir adamın evinde yasak odaların kilitlerini açar. Küçük kız ablalarını bulmak için giriştiği bu mücadeleden şans eseri kurtulur. Bunu "Neydim, Ne Oldum, Ne Olacağım" masalında da görürüz. Kız, şans eseri şifalı suyu bulur. Kız ve sonrasında padişah şans eseri çobanla karşılaşır. "Kırk Katır Mı Kırk Satır Mı?" masalında her ikisi de vardır. Vezirin karısı karşılaştığı çobandan koyun postu isteyerek kılık değiştirip iffetini korumayı başarır, hocadan da aynı şekilde hocayı kandırıp takunyaları kafasına vurarak kurtulmuştur. Bunlar sorunların zekâ ile çözüldüğünü gösterirken öte yandan kahramanın çobanla karşılaşması, gittiği köyde kaz çobanına ihtiyaç olması ve vezirin şans eseri karısını aramak için o köye uğraması masalda yer alan şans faktörleridir. "Kurt ile Üç Kardeş" masalında ise şans faktörü tamamen ortadan kalkar ve sorunlar zekâ ile çözülür. Kurt zekâsıyla tüylerini beyaza dönüştürüp kuzuların ikisini yemeyi

başarıırken aynı zamanda sarı kuzu ve anne koyun da zekâsıyla intikamlarını alır ve kurttan kurtulurlar. "Öküz" masalında ve "Adik ile Bidik" masalında zekâ veya şans unsurlarına yer verilmemiştir. Tam tersi aptallık, saflık vurgusu yapılmıştır. Olaylar bunun üzerinden ilerler. "Padişahın Üç Kızı" masalında sorunların çözümünde şans ve zekâ faktörleri birlikte yer alırken, aynı zamanda sabır ve dürüstlük de devreye girer.

Masalarda evlilik, evlilik için sınanma ve engellerle karşılaşma vardır. Ancak kavuşma ve evlilik konusunda detaya inilmez. Evlilik ve çocuk vardır ama erotizm yoktur. "Kırk Katır Mı Kırk Satır Mı?" masalında vezirin karısı sarkıntılığa uğrar ama cinsel ögeler zayıftır. Bunlara pek fazla yer verilmez ve yüzeysel anlatılır. "Of Koca" masalında üç defa evlilik söz konusudur ancak erotizm yoktur. Ayrıca aile bağları da kuvvetli değildir. Aile olaya etki derecesine göre anlatılır. Baba, araştırmadan, diğer kızlarının akıbetini sorgulamadan üç kızını da Of Koca'ya verir. Üçüncü kız, ablalarının başına gelenleri ailesine anlattığı halde aileden bir yardım gelmez. Kız, Of Koca ile evine geri döner. Masalarda evlilik için engellerin aşılması gerekir ama bu masalda ana konu evlilikler üzerinden ilerler ve zahmetsizce gerçekleşir. "Neydim, Ne Oldum, Ne Olacağım" masalında kız, adamın oğluyla evlenir ve erotizm yoktur. Evlilik için engellerin aşılması gerekir. Ancak bu masalda da evlilik için bir engel yoktur. Duygular derinlemesine verilmez, yüzeyseldir. Aile bağları kuvvetli değildir. Padişah kızını hastalandığı için çöle bırakır. "Kırk Katır Mı Kırk Satır Mı?" masalında evlilik için aşılması gereken engeller yoktur. Evlilikten sonra yaşanan ayrılığın sona ermesi ve tekrar kavuşmak amacıyla gerçekleşen bir uğraş vardır. Öfke, hiddet, aşk, özlem gibi duygulara yer verilmiştir ancak yüzeyseldir. "Öküz" masalında da aile bağları kuvvetli değildir, adam öküzü kestiklerini öğrenince karısını ve kızlarını evden kovar. "Padişahın Üç Kızı" masalı, evliliği anlatır ama erotizm yoktur. Masalda padişahın üç kızının evliliğini görmekteyiz. Ancak cinsellik ve erotizme yer verilmez ve aynı şekilde aile bağları kuvvetli değildir. Kızı istediği gibi birini seçmediği için padişah düğünsüz bir şekilde saraydan gönderir. Evlilik için engellerin aşılması gerekir. Düğünsüz evlendikleri için tam bir evlilik gerçekleşmez ve oğlan kıza dokunmaz. Evlilikleri

yolunda engel padişahın rızasıdır. Kahraman, şifalı suyu bulmak için yola çıkar, suyu bulur ve geyik avlar.

Yüzeysellik başlığı altında derlediğimiz bir diğer konu, masallarda sert, katı, metalden yapılmış veya sihirli özellik gösteren nesnelere varlığı ve işlevselliğidir. İncelediğimiz masallarda kazan, takunya gibi nesnelere vardır ancak su dışında sihirli nesnelere rastlanmamıştır. "*Kurt ile Üç Kardeş*" masalında katı nesne yerine; post, yastık ve un gibi yumuşak nesnelere yer alır. "*Padişah ve Üç Kızı*" masalında ise nesne olarak elmaya yer verilmiştir. Sadece "*Of Koca*" masalında Of Koca silkelenerek "*tılsım değiştirir*" ancak bunu yaparken sihirli bir nesne kullanmaz zaten kendisi büyülü bir varlıktır.

Masallarda acı çektirilmez, kan dökülmez, olaylar karşısında derin bir sarsılma olmaz. "*Adik ile Bidik*" masalında masal kahramanları, tüm kazaları kaynar suda boğar ama kazaların acı çektiklerine ya da boğma eylemine dair bir detay yoktur. "*Kırk Katır Mı Kırk Satır Mı?*" masalında: "Hocayı cezalandırırlar ve katırların arkasına bağlayıp parçalanana kadar sürüklerler." ifadesine yer verilir. Uzuvar parçalanır. Ama kan yoktur. Bu ifadeye bakıldığında az da olsa detaya inilmiş gibi görünebilir. Ancak anlatıcıya ve anlatılan ortama, dinleyici kitlesi gibi performansı etkileyen faktörlere bağlı olarak bu ifadelerin değişiklik gösterdiğini de dikkate almakta fayda vardır. Öte yandan "*Of Koca*" masalında: "Kız kapıyı açar, bakar ki: Ablalarının ciğerleri ipte sallanır." ifadeleri de masallarda acı çektirilmez; ölüm, yaralama gibi durumlarda detaya inilmez kuralının dışına çıkıldığını gösterir. Of Koca'nın bunu nasıl yaptığı, niye yaptığı, kızların acı çekip çekmediği gibi ifadeler yer verilirse de "*Of Koca, kızın ablalarını öldürmüş.*" gibi bir ifade yerine ölüm sahnesinin bu şekilde verilmesi dikkat çekmektedir.

1.3.Soyut Biçim

Masalda her ne kadar gerçek mekânlar, gerçek nesnelere, gerçek kişiler olsa da bunların tamamı belli ölçüde soyut olarak algılanır. Mesela; önemli olan kahramanların isimleri değildir. Bir prenses vardır ya da padişahın kızı ama ismi çok önemli değildir. Daha çok betimlemelerle tarif edilir. Önemli olan her şeye bir nitelik

yüklenir. Yaşlı bir kadın vardır ama kadının adı geçmez. Aslında bunlar masalda bulunan birer simgedir ve simgeci anlatılarda derinlik ve ayrıntı verilmez. (Önal, Dursun; 2009, 5) Bu da bu kişilerin ya da nesnelere sembolik olduğunu düşündürür. Dinleyicinin ya da okuyucunun zihninde çağrışımlar yapması için gereklidir. Büyülü nesnelere kahramana ihtiyacı olan şeyi verir. Zorlu görevlerde kahramana mutlaka yardım eden biri vardır. Kahraman maddesel çevreden soyutlanır. Olağanüstü zıtlıklar kullanılır. Öne çıkarılmak istenen şeyi kesin olarak diğerlerinden ayırmak için renkler kullanılır. (Gümüş; 2018, 127) Bunların dışında zenci/Arap figürüne ve formülistik sayılara yer verilir. Kahramanlar maddesel çevreden soyutlanmışlardır. Olaylar masal mekânında gerçekleşmektedir ve dinleyici de anlatıcı da bunun farkındadır ve bunu sorgulamaz.

Derlenen masalarda "*Adik ile Bidik*" ve "*Of Koca*" masalı dışında masal kişilerinin isimleri geçmez. Bu masalarda da baş kahramanlar dışındaki kişilerin isimleri verilmez ve kişiler bu kahramanlar üzerinden tanıtılır. Adik ile Bidik'in kızı vardır ama onun bir ismi yoktur o sadece Adik ile Bidik'in kızı olarak bilinir. Genelde kişiler tanıtılırken unvan, meslek ve akrabalık ilişkileri üzerinden tanımlanır ve onlara bir nitelik yüklenir. Mesela "*Padişahın Üç Kızı*" masasında padişah, vezir gibi kişiler unvanlarıyla ve vazifeleriyle tanıtılır. "*Kırk Katır Mı Kırk Satır Mı*" masasında vezir, hoca, kaz çobanı ve kâhya meslekleriyle tanıtılır, isimlerine yer verilmez. İsimlerinden çok nitelikleri üzerinden tasvir edilir. Bunu "*Kurt ile Üç Kardeş*" masasında da görürüz. Koyuna bir ad verilmez, anne koyun olarak tanıtılır. Kurt, kara kurt diye geçer. Masalarda renkler öne çıkarılmak istenen şeyi diğerlerinden ayırır. Bu masalda kuzuların isimleri, renkleri ile verilir: Ak Kuzu, Kara Kuzu, Sarı Kuzu.

Masalarda isimlendirme detaylı betimlemeden kurtarır. Önemli olan her şeye bir nitelik yüklenir. "*Of Koca*" masasında Of Koca dışında hiçbir karakterin ismi yer almaz. Kişiler büyük kız, küçük kız, ortanca kız, kızın anası, kızın babası ya da kızın ailesi gibi isimlerle karşımıza çıkar. "*Neydim, Ne Oldum, Ne Olacağım*" masasında padişahın torunları dışında kimsenin ismi yoktur. Diğer kişiler: Padişahın kızı, çobanlık yapan adam gibi ifadelerle

anlatılır. Çocukların isimleri ise masalın vermek istediği mesajı sembolik olarak iletme amacıyla verilmiştir.

Olayın ilerlemesinde belirli tekrarlar vardır, mesela bir olay üç defa tekrar eder. Tekrarlar olayı anlatmak için kullanılır. "*Kurt ile Üç Kardeş*" masalında kurt, kuzuları yemek için iki defa gelir ikincisinde kandırmayı başarır. "*Of Koca*" masalında Of Koca iki kızı öldürmeyi başarır ama üçüncü kız da yakalanır. Bu tekrarlar çoğu zaman formülistik sayılara göredir. Bu masalda formülistik sayı olarak sadece üç kız ve üç evlilik karşımıza çıkar. Üçüncü kız, ablalarından daha iyi iletişim kurar Of Koca ile. Of Koca onu ikna etmek için ablalarının ve annesinin kılığına girer. Kızı ailesine iki kere götürür. "*Neydim, Ne Oldum, Ne Olacağım*" masalında formülistik sayı olarak kızın üç çocuğunun olması dışında bir ifade yer almaz. Kızın çobanla karşılaşması, daha sonra padişahın çobanla karşılaşması tekrar eden durumlardır. Üç defa gerçekleşen doğumla çocuklara verilen isimler ve padişahın çocukların isimlerinin hikâyesini merak ettiği olayın anlatılmasını sağlamaktadır. Masal sabit formüllerle çalışır. "*Kırk Katır Mı Kırk Satır Mı?*" masalında yine formülistik olarak 40 sayısını görürüz. "*Öküz*" masalında üç sayısını sıklıkla görürüz. Üç kız kardeş üzerinden olaylar üç defa tekrar edilir ve tekrarlar olayı anlatmak için kullanılır. Her defasında niçin ağlıyorsun sorusu tekrarlanır ve olay aktarılır. "*Padişah ve Üç Kızı*" masalında üç kızın ayrı ayrı elma atması ve evlenmesi, üç damadın da şifalı suyu bulmak için yolculuğa çıkması gibi. Masalın sonunda kırk gün kırk gece kavramlarının kullanılmasıyla üç ve kırk sayıları sabit formülistik sayılar olarak karşımıza çıkar. "*Adik ile Bidik*" masalında olayların ilerlemesi için Adik ile Bidik üç defa yer değiştirir. Önce misafir odasında ağırlanırlar, daha sonra kilerde en sonunda da kaz kümesinde yatarlar. Her defasında da kızlarının başına yeni işler açılır. Tekrarlar olayı anlatmak için kullanılır bu masalda kahramanlar hem sürekli aynı cümlelerle işe koyulurlar hem de her defasında kızlarının gitsinler diye ümit etmesine karşın bir gece daha kalmaya karar verirler.

Masalarda kahraman zor durumda olduğunda kahramana her zaman yardım edilir. "*Of Koca*" masalında zorlu görevlerde

kahramana yardım eden kimseye rastlanmaz. *"Neydim, Ne Oldum, Ne Olacağım"* masalında çoban kıza yardım eder. *"Kırk Katır Mı Kırk Satır Mı?"* masalında kahramana, çoban ve köydeki kaz çobanı arayan yaşlı kadın yardım eder. *"Adik ile Bidik"* masalında zor durumda kalan Adik ile Bidik'in kızlarıdır. Ancak kendisine herhangi bir yardımda bulunulmaz. Aksine ailesi tarafından sürekli zor duruma düşürülür ve ortaya çıkan sıkıntılı durumları çözmek için mücadele vermek zorundadır.

Masalarda kötüler her zaman kaybeder ve cezalandırılır. *"Kurt ile Üç Kardeş"* masalında kurt, kötüdür ve cezalandırılmıştır. *"Neydim, Ne Oldum, Ne Olacağım"* masalının sonunda cezalandırılan kimse yoktur. Padişah, pişman olup hatasını telafi eder ve masal sonlanır. *"Kırk Katır Mı Kırk Satır Mı?"* masalında kötü karakterler, kırk katır veya kırk satır cezasına çarptırılır. Hoca ve kâhya kırk katıra bağlanır ve sürüklenerek ölürler. *"Of Koca"* masalında belirgin bir ceza yoktur ancak Of Koca tılsımını kaybetmiştir yani gücü elinden alınır ve artık kimseye kötülük edemez. *"Öküz"* masalında ise masal kişilerinin kötü olduklarından dolayı değil aptallıkları yüzünden cezalandırıldıkları görülür. *"Adik ile Bidik"* masalında ise iyilik kötülük kavramlarından ziyade saf bir karı kocanın iyi niyetli edimlerinin doğurduğu sıkıntılı durumlarla mücadele eden bir kız evlat mevcuttur. Zıtlıklar da bunun üzerinden verilir.

Evlilik sonrası nadiren ayrılık yaşanır. *"Neydim, Ne Oldum, Ne Olacağım"* masalı bu türden bir masaldır. Zaten evli olan bir karı kocanın nasıl ayrılmak zorunda kalıp tekrar bir araya geldikleri anlatılmaktadır. *"Padişah ve Üç Kızı"* masalında evlilik için mücadele vardır. Ancak evlilikten sonra da düğün olmadığı için kavuşma gerçekleşmez. Bunun için de kızın kocası ayrı bir mücadele verir.

1.4.Tecrit ve Her Şeye Bağlılık

Masalda bulunan kişiler var olduğu mekândan arındırılır. Kişiler hem her şeye hâkimdir hem her şeyden bağımsızdır. Kahramanın ailesiyle bağları kuvvetli değildir. Bu durum kahramanı yalnızlaştırmaktan ziyade dünyasından soyutlamak içindir. Kendi yalnızlığı içinde olan ve bu şekilde hayatına devam eden bir role sahiptir. Onun aile düşüncesi ya da arkadaş çevresi

diye bir şey söz konusu değildir. Kendisine verilmiş olay örgüsü içinde varlığını sürdürmeye devam eder ve bundan ötürü kahramanın ya da diğer kişilerin ölüm dışında korktuğu bir şey yoktur (Çiçek, 2018, 122). Korku ve tehlike kahraman için söz konusu değildir. Bunu düşünmeden zorlu görevleri aşar ve amacına ulaşır. Masal kahramanları parçalanabilir ve olağanmış gibi eski haline dönüşebilir. Cansız objeler doğaya aykırı kullanılır. Karakter kabiliyet ve yaralar olay için önemliyse öne çıkar (Gümüş, 2018, 129).

Bu konudaki bir diğer husus masal kahramanı ve diğer varlıkların canlı yaşamından uzak, izole yerlerde dolanmasıdır. Masalarda kahraman ya soyutlanmış bölgeye gider ya da o bölgede olan birini kurtarır.

Masalda şans önemli bir faktördür. Hediyeler motiftir ve kahramanın hediyeinin sırrını nasıl çözdüğünü bilemeyiz. Mucizeler hikâyenin bir parçasıdır ve hepsinin anlamı vardır.

Lüthi, bu ilke doğrultusunda masalı açıklamaya çalışırken iki kavram ortaya atar. Birincisi "Kesik Motif" tir. Kesik motif, bir anda kullanılmaz hale gelen şeylerdir; sihirli bir dağ gibi. İkincisi ise "Kör motif" tir. Kör motif işlevsiz unsurlar için kullanılır; hiçbir görevi olmayan kardeşler, kullanılmayan hediyeler gibi. (Gümüş, 2018, 128)

Masalarda korku ve tehlike gerçek dünyadan ayrılmıştır. "*Kurt ve Üç Kardeş*" masalında koyun kurttan korkmaz ve ona tuzak kurar. Kurdu kullandığı un, sarı kuzunun saklandığı dolap gibi nesnelere mevcuttur. Ancak kullanılamaz hale geldiği için değil ihtiyaç kalmadığı için kullanılmaz. Kör motif yer almamıştır.

Aynı şekilde "*Of Koca*" masalında da küçük kız ablalarının başına gelenleri görmesine rağmen Of Koca ile eve geri döner. Aile bağları kuvvetli değildir. Aile kızlarını merak edip peşine düşmez. Korku ve tehlike yüzeysel olarak verilmiştir. Her şey birbirine eşit mesafede uzaklıkta ya da yakınlıktadır. Masalın kesik motifi, Of Koca'nın tılsım değiştirmesidir. Küçük kız, onu tılsım değiştirirken görünce büyü bozulur ve bir daha tılsım değiştiremez. Masalarda cadılar hakkında nadiren bilgi verilir. Önemli olan büyüün bozulmasıdır. Bu masalda da Of Koca'ya ait ayrıntılı bir bilgiye,

nasıl bir varlık olduğuna dair bir açıklamaya yer verilmemiştir. Tek verilen, büyü yapabilen ve istediği kılığa girebilen diğer dünyaya ait bir varlık olduğudur.

Masalarda farklı olan tek çocuk ve üvey anne gibi dikkat çeken şeyler kullanılır. "*Neydim, Ne Oldum, Ne Olacağım*" masalında padişahın bir kızı vardır. Aile bağları kuvvetli olmadığı için onu çölde ölüme terk eder. Masalarda dağın var oluş amacı kahramanın maceraya devam edebilmesi içindir. Bu masalda dağ yerine çöl karşımıza çıkar. Masalarda rastlanan sihirli eşyalar, canavarlar, yeraltı yaratıkları bu masalda görülmez. Çobanın karısı hiçbir işlevi olmayan kör motiftir. İlgi masalın başından sonuna kahramanın üzerindedir. Mucizeler hikâyenin bir parçasıdır ve bu masalda kızın şans eseri çeşmeyi bulması ve suyuna dokunur dokunmaz yaralarının iyileşmesi bir mucizedir.

"*Adik ile Bidik*" masalında masal kişilerinin bir kızı vardır. Kız annesi ve babasının saflıklarıyla zor duruma düştüğü için bir an önce gitmelerini ister. Adik ile Bidik mübalağalı bir saflığa sahiptir. Cadılar, sihirli eşyalar, yeraltı varlıkları ve canavarlara bu masalda rastlanmaz. Karakter, kabiliyet ve yaralar masalarda olay için önemliyse öne çıkarılır. Bu masalda Adik ile Bidik masaldaki güldürücü ve kızlarını zor duruma düşürecek olayları aptal sayılabilecek kadar saf olmalarından dolayı gerçekleştirirler. Karakter özellikleri bu nedenle ön plana çıkarılmıştır. Kesik motifler; artık işe yaramayan ziyan olan kazlar, turşular, zeytinyağları gibi nesnelere. Ama diğer masalardaki gibi bir anda kullanılmaz hale gelen sihirli bir nesne ya da büyülü dağ gibi örneklere bu masalda rastlanmaz. Kör motif ise masalda bir fonksiyonu olmayan Adik ile Bidik'in kızlarının kayınpederi ve kayınvalidesidir. İlgi daima kahramanların üzerindedir.

"*Kırk Katır Mı Kırk Satır Mı?*" masalında da diğerlerinde olduğu gibi aile bağları kuvvetli değildir. Kahraman, kâhya çocuklarını pınara attığında onları kurtarmaya çalışmaz ve kaçır. Kahramana özellikle verilen zorlu bir görev yoktur ama onu sınavan iffetini korumak amacıyla çıktığı yoldur. Kocasının hacca gitmesiyle vezirin karısı bir mıknaş gibi olayların içine çekilir. Bu masalda; yeraltı yaratıkları, canavarlar, cadılar gibi varlıklara rastlanmaz.

Kesik motif: Aniden pınarın kurumması ve işlevini yitirmesidir. Kör motif, çocuklardır.

"Öküz" masalında da "Adik ile Bidik" masalında olduğu gibi kahramanlar aptallıklarıyla ön plana çıkar. Cadılar, sihirli nesnelere, yeraltı varlıkları ve canavarlara rastlanmaz. Masalda herkes birbirine eşit uzaklıkta ya da yakınlıktadır. Kesik motif yoktur. Kör motif mevlide gelen ahalidir. Kahramanın gerçekleştirmesi gereken bir görevler silsilesi yoktur.

"Padişah ve Üç Kızı" masalında kesik motiflere rastlanmaz. Kör motif: diğer iki kız kardeş, vezirler ve oğullarıdır. Mucizeler hikâyenin bir parçasıdır: Oğlanın şifalı suyu bulması gibi. İlgisi daima kahramanın yani oğlanın üzerindedir.

Masallarda olağanüstü zıtlıklardan yararlanır. Derlenen masallarda ak-kara, iyi- kötü, namuslu-namussuz gibi zıtlıklar mevcuttur. Bunun dışında zenci/Arap figürüne rastlanır ancak derlenen masallarda bu figüre rastlanılmamıştır. Söz konusu masallarda "Of Koca" masalı dışında izole edilmiş varlıklara da rastlanmaz.

1.5. Yüceltme ve Geniş Kapsamlılık

Masallarda var olan motifler gerçek dünyada karşılığı olan varlıklardır ya da durumlardır. Olağanüstülükler içerse de tamamen dünyadan kopuk değildir. Ancak kahraman gerçek dünyadan bağımsızlaştırılarak yüceltilir. Realiteden uzaklaştırılarak olağanüstü özelliklere sahip kişi ya da varlıklardan yardımlar alır (Önal ve Dursun, 2009: 6).

Masalın büyü bir dünyası vardır; sihirli aynalar, sihirli sözler gibi. Ancak büyü gerçek büyü değildir. Sihir psikolojik gerilimin bir gereği olarak masalda yer alır. Büyü ve uykuya dalmak ölüme yapılan bir referanstır. Bazı şeylerin 3 kere olması büyü bir gücün varlığını gösterir. Kahraman yasak kapıyı açtığı anda genelde kötü olaylar silsilesi başlar.

Gerçek dünya ile diğer dünya varlıkları yaşamını yan yana sürdürür. Bu geniş kapsamlılık kavramıyla açıklanır. Kahraman mücadelesinde öbür dünyadan ona geçen olağanüstü özellikleri kullanır. Kahraman daha önce gitmediği başka diyarlara yolculuk yapar ve bu onu şaşırtmaz. (Gümü, 2018: 129).

Masallarda üç defa gerçekleşen şeyler vardır bu masalın büyüdü kökenine işaret eder. "*Kurt ile Üç Kardeş*" masalında kara kurt, anne koyunun evine üç kez gelir. İlkinde kuzuları kandırmaz, ikincisinde kandırır, üçüncüsünde anne koyun onu intikam için yemeğe davet eder ve bu şekilde kurt aynı yere üç kez gelmiş olur. "*Of Koca*" masalında üç kızla üç kez evlenme olarak karşımıza çıkmıştır. "*Padişah ve Üç Kızı*" masalındaki üç kız kardeş ve üç evlilik; "*Adik ile Bidik*" masalında üç kez yer değiştirme; "*Öküz*" masalındaki üç kız kardeş ve olayların üç kez tekrar ederek anlatılması; "*Neydim, Ne Oldum, Ne Olacağım*" masalındaki üç çocuk yine aynı şekilde masalın büyüdü dünyasına referanstır.

Kahraman ya da kötü kahraman yasak kapıyı açtığında olaylar silsilesi başlar. "*Kurt ile Üç Kardeş*" masalında ise kuzular, kurda açılmaması gereken kapıyı açarlar ve yem olurlar. "*Of Koca*" masalında üçüncü kız, yasak kapıyı açar ve ablalarının öldüğünü görür; olaylar başlar. "*Adik ile Bidik*" masalında ise kapıyı açınca değil, uyumak için kendilerine gösterilen yere geçip kapıyı kapattıklarında olaylar silsilesi başlamaktadır.

Masal olağanüstü olayları ve yaratıkları özümseyerek konu edinir. "*Of Koca*" masalında Of Koca, diğer dünyaya ait olağanüstü özellikleri olan bir varlıktır ve masalın konusunu oluşturur. Masallarda sihirli güçler veya yardımcıları aniden ortaya çıkar ve aniden kaybolur. Bu masalda sihir ihtiyaç halinde çok hızlı bir şekilde kılık değiştirebilmeye neden olurken, kızlara yardımcı olan ve aniden ortaya çıkan bir karaktere rastlanmaz.

Masallarda hastalıklar gerçek adıyla verilmez ya da hastalığın ne olduğu hiç söylenmez. "*Neydim Ne Oldum Ne Olacağım*" masalında padişahın kızı hastalanır ancak hastalığı yüzünde ve vücudunda yaralar oluşturan ve onu çirkin hale sokan bir hastalık olarak tarif edilmesine rağmen hastalığın adı zikredilmez. "*Padişah ve Üç Kızı*" masalında padişah hastalanmıştır ancak hastalığının ne olduğuna dair bir bilgi yer almaz. Her iki masalda da olağanüstü olay vardır ama olağanüstü yaratık yoktur.

Masallarda kahramana yardım eden yaşlı bir kadın bulunur, "*Neydim, Ne Oldum, Ne Olacağım*" masalında yardım eden yaşlı kadın değil, çobanlık yapan yaşlı bir adamdır. "*Kırk Katır Mı Kırk*

Satır Mı?" masalında kahramanın gittiği köyde yaşlı bir kadın onu yanına kaz çobanı olarak alır ve kalacak yer verir.

Masallarda çocuklar dünyaya zahmetsizce gelir. *"Neydim Ne Oldum Ne Olacağım"* masalında üç çocuk bu şekilde dünyaya gelmiştir.

Masallarda eski ayin, gelenek ve göreneklere rastlanır. *"Adik ile Bidik"* masalında bir yere giderken hediye götürme âdeti karşımıza çıkar. *"Neydim Ne Oldum Ne Olacağım"* masalında hacca gitme; *"Öküz"* masalında mevlit okutma ve ahaliye yemek verme karşımıza çıkmaktadır.

Masallarda aniden ortaya çıkan sihirli güçler ve yardımcıları vardır. *"Kırk Katır Mı Kırk Satır Mı?"* masalında aniden ortaya çıkan sihir/mucize çocuklar suya atılınca pınarın aniden kurumasıdır. Aynı zamanda *"Neydim Ne Oldum Ne Olacağım"* masalında kızın yüzünü çeşmedeki suyla yıkayınca aniden iyileşmesi ve eski güzelliğine kavuşması, *"Padişah ve Üç Kızı"* masalında padişahın geyik eti ve şifalı suyla hemen iyileşmesi, Of Koca'nın silkelenerek bir çırpıda kılık değiştirmesi gibi unsurlar da sihirli güç veya mucizeye örnek teşkil eder.

Masallarda kahraman daha önce bilmediği diyarlara doğru yolculuk yapar. *"Padişah ve Üç Kızı"* masalında oğlan, şifalı suyu bulmak için uzak diyarlara yola çıkar. Masallarda görülen sıradan motifler diğerleriyle aynı tasvir edilir: elma, geyik, rüya vs.

2.Kastamonu'da Derlenen Masallar

2.1.Kurt ile Üç Kardeş

- 1)Bir anne koyunun ak kuzu, kara kuzu, sarı kuzu adında üç yavrusu vardır.
- 2)Anne, kuzularını beslemek için otlamaya giderken kara kurt gelirse kapıyı açmayın, diye kuzuları tembihler.
- 3)Anneleri otlamaya gidince kara kurt kapıyı çalar, kuzular anneleri zannederek kapıya koşar. En küçüğü, kapıyı açmadan kuyruğuna bakmak ister.
- 4)Kurt kuyruğu siyah olduğu için kuzuları kandıramaz. Değirmene gidip bir çuval un alıp yere yayar; içinde yuvarlanıp,

kuzuların kapısına gelir. Anneleri gibi seslenerek kuzuları ikna eder.

5)Küçük sarı kuzu yine kapıyı açmak istemez dolaba saklanır. Ak Kuzu'yla Kara Kuzu'yu yiyen kurt evine gider.

6)Akşam yuvasına dönen koyun kuzularını göremeyince feryat eder.

7)Sarı kuzu, annesine her şeyi anlatır. Anne koyun hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi kara kurdu yemeğe çağırır, güzel bir tuzak kurup büyük bir kuyuya ateş yakar. Üzerine yumuşak post yayıp arkasını yastıklarla destekler.

8)Kurt gelince hazırladığı sofraya koca bir et koyup: "Buyurun kurt kardeş" diye hürmet, iltifat ederek postun üstünü işaret eder. Posta oturan kurt, ocağın içine düşer.

9)Kurt: "Yanıyorum kurtarın!" diye bağırır, cezasını çeker.

2.2.Of Koca

1)Of Koca bekâr bir adam vardır.

2)Bir adamın da 3 tane kızı vardır.

3)Of Koca, bu adamın büyük kızına talip olur.

4)Kızı verirler, alır evine götürür.

5)Of Koca, tılsımla kılık değiştiren bir varlıktır. Her gün çalışıyorum diye evden çıkar, akşam eve girerken silkelenerek tılsım değiştirir.

6)Of Koca, kız anlamasın diye kıza evin işlerini halletmesini ve kesinlikle evden dışarı çıkmamasını tembihler.

7)Bir gün kız; ailesini görmek istediğini, özlediğini söyler. Of Koca, kızı ailesini görmeye götürür. Geri geldiklerinde odanın birinde kızı öldürür. Ciğerlerini de çıkarır, ipe asar.

8)Of Koca, tekrar adama gidip büyük kızın iş beceremediğini söyleyerek ortanca kızını da ister.

9)Adam ortanca kızı da verir. Of Koca, kızı alır eve getirir.

10)Günler geçer, kız ablasını göremeyince meraklanır. Kilitli odaya girmek ister. Of Koca, anahtarı vermek istemez.

11)Kız şüphelenir ve ailesini özlediğini, görmek istediğini söyler. Of Koca, kızı ailesine götürür. Eve dönünce kızın

şüphelendiğini anlar ve onu da öldürür ve başka bir odaya ciğerlerini asıp kapıyı kilitler.

12)Of Koca, tekrar adama gider. Diğer kızların iş bitiremediğini küçük kızı da istediğini söyler. Üçüncü kızı da verirler, alır evine götürür.

13)Aradan aylar geçer, kızın ablaları ortada yoktur. Kız merak eder, korkmaya başlar; ailesini özlediğini, görmek istediğini söyler.

14)Of Koca, kızı ailesine götürür. Kız, annesine ablalarını hiç görmediğini, adamda bir gariplik olduğunu ve odalardan da ikisi kilitli olduğunu anlatır.

15)Tekrar eve gelirler. Kızın suratının asıldığını gören Of Koca; ablalarını mı özledin, der.

16)Of Koca dışarı çıkar, silkelenir ve ablasının kılığına girer. Tekrar içeri gelir.

17)Kız bir bakar; ağzı burnu ablasına, geri kalanı kocasına benzer. Kız iyice şüphelenir.

18)Of koca, kilitli kapıları kurcalamaması için sıkı sıkı tembih edip işe gider.

19)Kız dayanamaz kapıları uğraşa uğraşa açar bir bakar ki ablaları bir kenarda yatar ciğerleri ipte sallanır. Korkar ne yapacağını bilemez.

20)Of Koca akşam gelince kız: "Ben anamı özledim." der. Of Koca dışarı çıkar silkelenir ve annesinin kılığında içeri girer.

21)Biraz zaman geçer kız, tekrar: "Ben ailemi özledim." der. Of Koca kızı ailesinin evine götürür. Kız annesine gördüklerini anlatır. "Beni ne zaman öldürecek?" diye korkarım der.

22)Tekrar evlerine dönerler. Bir gün Of Koca yine tılsım değişmek için dışarı çıkar. Kız gözetlemeye başlar. Kız, onu tılsım değiştirken görünce büyü bozulur ve Of Koca'nın sırrı ortaya çıkar. Kız kurtulur.

2.3.Neydim, Ne Oldum, Ne Olacağım

1)Bir padişahın bir kızı vardır.

2)Bu kız hastalanır. Yüzünde yaralar çıkar çok çirkin olur.

- 3)Padişah bir türlü kendi kızı olduğunu kabullenemez ve adamlarına söyleyerek kızını çöle bırakır.
- 4)Kız orada tek başına kalınca gezinmeye başlar, gide gide bir çeşme bulur. O çeşmenin suyundan içer, elini yüzünü yıkar. Çeşmenin suyuyla iyileşir. Eski güzelliğine kavuşur.
- 5)Çölde davar güden yaşlı bir çobana rastlar. Bu çobanın karısıyla oğlundan başka kimsesi yoktur ve fakirdir. Kızı misafir ederler.
- 6)Bir zaman sonra kızı oğluyla evlendirir. Üç tane çocukları olur. Birinin adına Neydim, birinin adına Ne Oldum, diğerine de Ne Olacağım koyarlar.
- 7)Padişah bir gün dolaşmaya dışarı çıkar. Veziri ile gezerken bu çobana rastlar. Tanışır. Padişah: "Bizi misafir eder misin?" diye sorar. Çoban kabul eder, onları alıp evine götürür.
- 8)Kız babasını tanır ama padişah kızını tanıyamaz.
- 9)Sofrayı kurarken kız çocuklarına seslenir. Çocukların isimleri padişahın dikkatini çeker. Kıza sorar: "Kızım bu çocukların isimleri neden Neydim, Ne Oldum, Ne Olacağım koydun, der.
- 10)Kız başından geçenleri anlatır ve bu sebeple çocuklarının isimlerini böyle koydum, der.
- 11)Padişah hatasını anlar, kızını ve torunlarını alır tahta çıkarır. Mutlu mesut yaşarlar.

2.4.Adik ile Bidik

- 1)Adik ile Bidik adında bir karı koca vardır
- 2)Bir gün Bidik kızlarına gitmek istediğini söyler ve bir torba hediye hazırlayıp yola düşerler.
- 3)Yolda giderken bir kuşa rast gelirler. Sabahın soğukunda üşümüş bu kuş diyerek torbadaki bulguru kuşun önüne serperler.
- 4)Biraz daha gidince Bidik çalılara düşen kırağıyı görür; çalılar üşümüş, şu basmayı şu çalılardan üstüne örtelim diyerek torbadaki hediye basmayı da çalılardan üstüne serer. Yola devam ederler.

- 5)Biraz daha gidince Bidik yine yollar hep çatlamış; yazıktır şu zeytinyağını oraya sürelim, der. Torbadaki hediyeelik yağı da oraya sürer ve yola devam ederler.
- 6)Sonunda kızlarına varırlar. Kızın kayınvalidesi ile kayınpederi de o sırada başka bir yerde misafirliktedir.
- 7)Kız, annesiyle babasına misafir odasında bir yatak hazırlar. Yatıp dinlenirken Bidik Bu kızımızın tembelliği nedir böyle, kalk şuraları paklayalım diyerek temizliğe girişir. Karı koca biri s.çar diğeri sıvar sabaha kadar. Evin duvarlarını badana ederler.
- 8)Kız sabah evin halini görünce: "Eyvah! Kayınvalidem ve kayınpederim beni öldürür!" der, gidecekler diye bakar durur. O gün gitmezler.
- 9)Kız, ikinci gün anasıyla babasını kilere koyar. Oraya girince yine "Kızımızın bu tembelliği nedir böyle, şuraları yıkayalım." diye. Kilerde bulunan turşu, pekmez, zeytinyağı ne varsa döküp yere, çiğnerler.
- 10)Kız, sabah kilerin halini görünce ne yapacağını şaşırır. Gidecekler diye bakar ama yine gitmezler.
- 11)Üçüncü gece kız, anasıyla babasını kaz kümesinde yatırır. Adik ile Bidik biraz durunca bu sefer bu kazlar hep bitlenmiş, şunları yıkayalım diye işe girişir. Bir kazan su koyup kaynatmışlar, kazları içine sokup sokup sererler güneşe. Safılıktan temizlenince keyiften bayıldıklarını düşünürler.
- 12)Kız kazları görünce ne yapacağını şaşırır, gitsinler diye dört gözle bekler.
- 13)Adik ile Bidik kızlarına yardım etmenin sevinciyle evlerine dönerler.

2.5.Kırk Katır Mı Kırk Satır Mı?

- 1)Bir vezirin karısıyla iki çocuğu vardır.
- 2)Vezir hacca gitmek ister. Giderken ailesini en yakın arkadaşı hocaya emanet eder.
- 3)Aradan biraz zaman geçer, hoca vezirin karısına göz koyar. Niyetini belli eder.

4)Vezirin karısı hocaya tuzak kurar. Onunla hamamda yıkanmak istediğini söyler. Hoca hemen kabul eder. Kadın hocaya sen yıkan ben sırtına lif süreceğim diyerek hocayı hamama sokar, kendisi içeri girmek istemez. Arkası dönükken kafasına takunyaları indirir ve oradan kaçar.

5)Kadın kâhyanın yârdim ister. "Beni anamın babamın evine bırakıver." der.

6)At arabasını koşarlar, çocukları alıp yola çıkarlar.

7)Bu sefer yolda giderken kâhya kadına sarkıntılık eder. Kadın karşı koyar. Kâhya çocuklarını öldürmekle tehdit edince vezirin karısı çocukları pınara atar. Su aniden kesilir boğulmaktan kurtulurlar. Kadın çocuklarına falan bakmadan oradan kaçar.

8)Bir süre sonra kadın, bir koyun çobanına rastlar. Bir koyun kesmesini, postu kendisine vermesini ister.

9)Çoban kıyamaz koyunu kesiverir. Kadın postu giyer. Artık ne erkeğe ne kadına benzer olur.

10)Yola düşer, bir köye gelir. Bir yaşlı kadının kazları vardır, onun yanında kaz çobanlığına başlar.

11)Tüm bunlar olurken vezir de döner. Ailesini aramaya başlar; hocaya ve kâhyaya ailesini sorunca kadına iftira ederler. "Kötü bir kadındı çocuklarından birini bir pınara öbürünü öteki pınara attı, kaçtı gitti" derler.

12)Vezir alır eline sazı, diyar diyar gezmeye başlar. karısını çocuklarını arar. Karısının çoban durduğu köye gelir.

13)Bir köy odasında toplanırlar, başına gelenleri anlatır.

14)Kaz çobanı duyunca hikâyeyi duyunca, kocası olduğunu anlar. Başından geçenleri anlatır.

15)Suçları açığa çıkınca hoca: "Ezan okumaya gideceğim." der; kâhya: "Atları tımar edeceğim." der. Kaçmaya çalışırlar, köylü izin vermez.

16)"Kırk katıra mı razısınız kırk satıra mı?" diye sorarlar. "Kırk satırı ne yapalım; kırk katırı verinde gidelim." derler. Kırk katıra bağlayıp atları salıvermişler. Parçalanana kadar sürüklemişler.

2.6. Öküz Masalı

- 1) Bir adamın üç kızı, bir hanımı bir de öküzü vardır.
- 2) Adam öküzleri çiftlemek için pazara gider. Giderken de evdekilere: "Öküzü doyurun, göz kulak olun!" diye tembihler.
- 3) Kızlardan biri öküzü gütmeye gider. Öküz otlarken bir servi ağacının gölgesine oturur. Bir müddet sonra kafasını kaldırıp ağaca bakar. Bu ağaç ne kadar uzun diye düşünür. "Ya benim çocuğum olsaydı, bu ağaca çıksaydı ya düşüp de ölseydi; ben ne yapardım?" der ve başlar ağlamaya. Üzüntüden hastalanır.
- 4) Eve gelir. Kız kardeşi: "Neyin var, ne oldu?" der. Kız: "Bir servi ağacının gölgesine oturdum. Baktım çok uzun bir ağaç. Ya benim çocuğum olsaydı, bu ağaca çıksaydı ya düşüp de ölseydi; ben ne yapardım?" diye yas etmeye devam eder. Kız kardeşi: "Sen annesinin de ben teyzesi değil miyim?" diyerek ona katılır. O da başlar ağlamaya.
- 5) Diğer kız kardeş gelmiş ve o da sorar, olanları öğrenince o da onlara katılır.
- 6) Bir müddet sonra kızın annesi gelir ve o da ne olduğunu, niye ağladıklarını sorar. Olanları öğrenince annesi de: "Sen annesinin de ben anneannesi değil miyim?" der ve onlara katılır.
- 7) Ağlarlar, dövünürler, durup düşünürler. Anneleri: "Biz ne oturuyoruz, torunum ölmüş şu öküzü keselim, kalkın mevlit edelim." der.
- 8) Öküzü kesip eşe dosta; konu komşuya yemek verir, mevlit ederler.
- 9) Akşam adam gelir, ahıra varır. Aldığı öküzü diğer öküzün yanına bağlamak ister ama öküzü göremez.
- 10) Eve gelmiş, sorar. Olanları anlatırlar, kesip mevlit okuttuklarını söylerler.
- 11) Adam sinirden çıldırır, hepsini dövüp evden atar.

2.7. Padişah ve Üç Kızı

- 1) Bir padişah üç de kızı vardır.
- 2) Kızlar büyür. Padişah, bu üç kıza üç elma verir. Padişah: "Bunu kiminle evlenmek isterseniz ona atın, sizi o adama veririm der.

- 3)Ahaliye: "Padişahın kızları elma atacak!" diye duyururlar. Herkes toplanır.
- 4)Büyük kız, büyük vezirin oğluna atar; ortanca kız ortanca vezirin oğluna atar.
- 5)Küçük kız rüyasında; içinde her şeyin olduğu bir bahçe ve o bahçede atla bekleyen bir delikanlının her şeyi çiğnediğini görür. Ona âşık olur ve kimseye elma atmaz.
- 6)O sırada oğlan; bir topal katıra bindiği için geç kalmış, yetişememiş. Yine de kız onu görür görmez tanır ve elmayı ona atar.
- 7)Padişah, bu oğlana kızını vermek istemez.
- 8)Diğerlerinin düğünleri olur evlenirler, kız ondan başka kimseyi kabul etmez. Padişah kızına ne halin varsa gör deyip istemeye istemeye kızını o oğlana verir ama düğün yapmaz. Oğlan da düğün olmadığı için hiç kıza yaklaşmaz.
- 9)Bir gün padişah hastalanır. Gözleri görmez olur. Derman bulamazlar.
- 10)Tabipler: "Bir yerde bir su var, onunla elini yüzünü yıkaması lazım." derler.
- 11)Diğer damatları bir çeşmeden su doldurup şifalı su diye padişaha getirir. Padişah şifa bulamaz.
- 12)Oğlan padişahın hastalandığını duyunca hemen atına binip yola düşer. Suyu alır, gelir. Gelirken yolda bir de geyik vurur. Onu da hediye getirir.
- 13)Suyu gözlerine sürünce gözleri hemen açılır. Geyik etini de yiyince iyileşir, kendine gelir.
- 14)Padişah oğlana: "Dile benden ne dilerse!" der.
- 15)Oğlan: "Hiçbir şey dilemem düğünden başka." diye cevap verir.
- 16)Kırk gün kırk gece düğün eder, mutlu olurlar.

Sonuç

Çalışmamızda Kastamonu'dan derlenen "*Kurt ile Üç Kardeş*", "*Of Koca*", "*Neydim Ne Oldum Ne Olacağım*", "*Kırk Katır mı Kırk Satır*"

Mı", "Padişah ve Üç Kızı", "Adik ile Bidik" ve "Öküz" adlı yedi masala yer verilmiştir. Bu masalların tamamı Kastamonulu kadınlardan derlenmiştir. Bu masallar, metin merkezli bir yaklaşım olan Max Lüthi'nin "Still Analizi"ne göre değerlendirilmiştir. Bu çerçevede masallar, Lüthi'nin yöntemindeki beş maddeye göre "Tek Boyutluluk", "Yüzeysellik", "Soyut Biçim", "Tecrit ve Her Şeye Bağlılık", "Yüceltme ve Geniş Kapsamlılık" kavramları doğrultusunda incelenmiştir.

Bu incelemeler sonucunda Kastamonu'dan derlenen bu masalların genel anlamda bu beş maddeyle uyduğu ancak bu maddelerin içinde yer alan alt başlıkların tamamına uyum sağlamadığı tespit edilmiştir. Bu yöntemle masalların karakteristik unsurları ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu unsurların birbiriyle yakından ilişkili olduğu ortadadır. Mesela masal tahlillerinde, tek boyutlulukta yer alan alt başlıklardan çoğunun yüzeysellik veya soyut biçim için de gerekli olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle bazı özellikler yüzeysellik başlığı altında tespit edildikten sonra soyut biçim başlığı altında da tek boyutlulukta yeniden ele alınmıştır. Kastamonu'dan derlenen bu masalarda büyüünün kullanıldığı sadece bir masal vardır. Sihirli nesne görülen üç masal, evlilik için engelleri aşma sadece bir masalda vardır. Yani beş ana unsuru sağlayan her özelliği tüm masalarda eksiksiz tespit etmek mümkün değildir. Bu durum; yerel unsurlar, inançlar, anlatıcı, çevre gibi faktörlerin masala etkisinden kaynaklıdır. Bunun dışında hayvan masalı ve aptallık konusunu işleyen iki masalda Lüthi'nin yönteminde yer alan beş maddenin içinde yer alan alt başlıkların bir kısmının tespit edilemediği görülmüştür. Üzerinde çalıştığımız bu masalların Lüthi'nin tespit ettiği tüm alt başlıkları sağlamasa da genel olarak masalların "Tek Boyutluluk", "Yüzeysellik", "Soyut Biçim", "Tecrit ve Her Şeye Bağlılık", "Yüceltme ve Geniş Kapsamlılık" özelliklerine uyduğu görülmüştür.

Kaynakça

Alangu Tahir. (2020), *Türkiye Folkloru El Kitabı*, İstanbul, YKY, s.116.

- Çiçek, Talha. (2018/Sonbahar). "Postmodern Bir Anlatı Olan Bin Hüzünlü Haz'da Masal Unsurları", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 41, s. 121.
- Çiçek, Talha ve Aslan, Celal. (2021). "Van Masallarının Max Lüthi Yöntemine Göre Çözümlemesi", *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. Van Özel Sayısı, s. 503- 521.
- Gümüş, İ. (2017). "Nardaniye Hanım Masalının Max Lüthi Yöntemine Göre Çözümlemesi", *İdil Dergisi*, S.37, 2397-2408.
- Gümüş, İbrahim. (2018). *Türk Masalları ve Max Lüthi Yöntemi*, Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları, s. 28.
- Günay Türkeş, Umay. (2011). *Eleziğ Masalları ve Propp Metodu*, Ankara: Akçağ Yayınları, s. 20.
- Lüthi, Max. (1997). "Avrupa Masal Tipleri ve Kişileri" (Çev. Sevgül Sönmez), *Milli Folklor*, S. 36, s. 72.
- Lüthi, Max. (1996a). "Halk Masallarında Tek Boyutluluk", *Milli Folklor*. (Çev. Gülay Mirazaoğlu). 31-32: 147-151.
- Lüthi, Max. (1996b). "Halk Masallarında Yüzeysellik", *Milli Folklor*. (Çev. Gülay Mirazaoğlu). 29-30: 81-90.
- Önal, M. N. ve Dursun, A. (2009). "Zümrüdü Anka Masalı Üzerine Bir İnceleme", *CAFT Uluslararası Karşılaştırmalı Edebiyat, Edebiyat ve Dil Öğretimi Kongresi* (s,228-237)
- Sakaoğlu, Saim. (2002). *Gümüşhane ve Bayburt Masalları*, Ankara: Akçağ Yayınları, s. 14.
- Yıldırım, Dursun. (2015). "Türk Masalları Sempozyumu Açılış Konuşması", *Türk Dünyası Masal Araştırmaları (Tastarakay'dan Keloğlan'a)*, hzl. İsa ÖZKAN; Ankara: Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, s. 1.

Sözlü Kaynaklar¹

K.1. Aysel Bayar, Kurt ile Üç Kardeş Masalı, Kastamonu/1935

---

¹ Kaynak kişinin adı, masalı, doğum yeri ve doğum tarihi

- K.2. Müyesser İsmailoğlu, Of Koca Masalı, Kastamonu/1935
- K.3. Necibe Bozkurt, Neydim Ne Oldum Ne Olacağım Masalı,
Kastamonu/1948
- K.4. Huriye Bayrak, Adik ile Bidik Masalı, Kastamonu/1931
- K.5. Nuran Hindi, Öküz Masalı, Kastamonu, 1950
- K.6. Necibe Bozkurt, Kırk Katır Mı Kırk Satır Mı?,
Kastamonu/1948
- K.7. Hikmet Bayrak, Padişahın Üç kızı, Kastamonu/1936